

Interreg

Greece-Bulgaria

EU 2 BIO

European Regional Development Fund

СЪЗДАВАНЕ НА ИНСТРУМЕНТИ ЗА ПРИВЛИЧАНЕ НА ФИРМИ, КАПИТАЛ И ОПИТ В ОБЛАСТ ХАСКОВО

РАЗРАБОТВАНЕ НА ПРЕПОРЪКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА
ИНВЕСТИЦИИТЕ В БИО СЕКТОРА В ОБЛАСТ ХАСКОВО

D 4.1.1 Total package of personalized support services

Association "Business Center-Maritza"

<http://www.bcentermaritza.info/>

THE PROJECT IS CO-FUNDED BY THE EUROPEAN REGIONAL DEVELOPMENT FUND (ERDF) AND BY NATIONAL FUNDS OF THE COUNTRIES PARTICIPATING IN THE COOPERATION PROGRAMME INTERREG V-A "GREECE-BULGARIA 2014-2020". THE CONTENTS OF THE DOCUMENT ARE SOLE RESPONSIBILITY OF THE ASSOCIATION "BUSINESS CENTER-MARITZA" AND CAN IN NO WAY BE TAKEN TO REFLECT THE VIEWS OF THE EUROPEAN UNION, THE PARTICIPATING COUNTRIES THE MANAGING AUTHORITY AND THE JOINT SECRETARIAT

Съдържание

Abstract in English	2
Резюме	3
1. ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БЪЛГАРИЯ	4
ЗАКОН ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ (ЗНИ)	4
ПОЛИТИКИ И СТРАТЕГИИ В ОБЛАСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО	5
ПРОГРАМИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ В ОБЛАСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО	6
2. ПРЕПОРЪКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БИО СЕКТОРА В ОБЛАСТ ХАСКОВО..	9
ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ В ОБЛАСТ ХАСКОВО	10
ПРОБЛЕМИ ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ В ОБЛАСТ ХАСКОВО	11
ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ НА БИОЛОГИЧНИЯ СЕКТОР В ОБЛАСТ ХАСКОВО.....	13
ПРЕПОРЪКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БИО СЕКТОРА В ОБЛАСТ ХАСКОВО	16

Abstract in English

Organic production is an important pillar of sustainable development and ecological balance in the modern agricultural and livestock industry in view of the ever-increasing need and the commitments made by the EU countries to move to a green and circular economy. With the dynamic circumstances that have occurred in recent years, related to the COVID-19 pandemic, the economic and energy crisis, more and more people realize the importance of healthy and ecologically clean foods and the interest in organic production is constantly growing.

Haskovo region, with its extremely favorable soil and climate conditions for the development of crop production, extensive agricultural areas (60% of the total territory of the region), high utilization of the agricultural area from the total area with agricultural purpose (97.1% in 2021), rich in biological diversity and natural resources, has great potential for the development of organic production.

The aim of this paper is to present specific recommendations for promoting investments in organic production in Haskovo region, with a focus on the development of sustainable and innovative models of agriculture and animal husbandry and on the creation of a favorable environment for business and innovation. Based on current data and research, the development will present the framework for promoting investments in Bulgaria in terms of agriculture and organic production and will identify the advantages and opportunities it can offer to investors and entrepreneurs in the region.

Clarifying the significance of organic production for the healthy nutrition of the population and environmental protection will encourage the interest of investors in the sector. Clarifying the challenges manufacturers face and how investment can help overcome them is essential for growth in the sector and adding value to the regional economy.

By offering practical and strategic recommendations aimed at the sustainable development of organic production, we hope to contribute to stimulating investments in Haskovo region and establishing the region as a leading player in the modern organic agricultural and livestock industry.

Dynamically developing technologies, innovations and trends towards green solutions do not pass by the organic production sector. The identification of recommendations for technological progress in the field of organic production is important for the modernization of the sector and for its positioning as a determinant for the regional economy.

Despite the available potential, organic production in Haskovo region still faces significant challenges and limitations. The insufficient attractiveness of the region for investors, the lack of modern infrastructures and technologies, as well as limitations in the financing of start-up projects, require efforts to stimulate investments and achieve sustainable and innovative biological production in the region.

Резюме

Биологичното производство е важен стълб на устойчивото развитие и екологичната балансираност в съвременната земеделска и животновъдна индустрия с оглед на все по-нарастващата необходимост и поетите ангажименти на страните от ЕС за преминаване към зелена и кръгова икономика. С настъпилите през последните години динамични обстоятелства, свързани с пандемията от COVID-19, икономическата и енергийната криза, все повече хора осъзнават важността на здравословните и екологично чисти храни и интересът към биологичното производство непрекъснато нараства.

Област Хасково, със своите благоприятни почвено-климатични условия за развитието на растениевъдството, обширни земеделски площи (60% от общата територия на областта), висока използваемост на земеделската площ от общата площ със селскостопанско предназначение (97,1 % през 2021 г.), богато биологично разнообразие и природни ресурси, притежава голям потенциал за развитие на биологичното производство.

Целта на настоящата разработка е да представи конкретни препоръки за насърчаване на инвестициите в биологичното производство в област Хасково, с фокус върху разработването на устойчиви и иновативни модели на земеделско стопанство и животновъдство и върху създаването на благоприятна среда за бизнес и иновации. Основавайки се на актуални данни и изследвания, разработката ще представи рамката за насърчаване на инвестициите в България по отношение на селското стопанство и биологичното производство и ще идентифицира предимствата и възможностите, които може да предложи за инвеститорите и предприемачите в региона.

Изясняването на значимостта на биологичното производство за здравословното хранене на населението и опазване на околната среда ще насърчи интереса на инвеститорите в сектора. Изясняването на предизвикателствата, пред които стоят производителите и как инвестициите могат да помогнат за преодоляването им е от съществено значение за растеж в сектора и за добавяне на стойност към регионалната икономика.

Предлагайки практически и стратегически препоръки, насочени към устойчивото развитие на биологичното производство, се надяваме да допринесем за стимулиране на инвестициите в област Хасково и утвърждаване на региона като водещ играч в съвременната биологична селскостопанска и животновъдна индустрия.

Динамично развиващите се технологии, иновации и тенденции към зелени решения не подминават и сектора на биологичното производство. Идентифицирането на препоръки за технологичен напредък в сферата на биологичното производство е от значение за модернизирването на сектора и за позиционирането му като определящ за регионалната икономика.

Въпреки наличния потенциал, биологичното производство в област Хасково все още се сблъсква със значителни предизвикателства и ограничения. Недостатъчната привлекателност на региона за инвеститорите, липсата на съвременни инфраструктури и технологии, както и ограничения във финансирането на стартиращи проекти, изискват усилия за стимулиране на инвестициите и постигане на устойчиво и иновативно биологично производство в региона.

1. ПОЛИТИЧЕСКА РАМКА ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БЪЛГАРИЯ

ЗАКОН ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ (ЗНИ)

Република България провежда политика за насърчаване на инвестициите, свързана с предоставянето на определени привилегии и улеснения на инвеститорите, които спомагат конкурентоспособността на българската икономика. Конкретните изисквания към инвеститорите, инвестициите, както и мерките за насърчаване, са уредени в Закона за насърчаване на инвестициите (ЗНИ) и в Правилника за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите (ППЗНИ).

ЗНИ урежда условията и редът за насърчаване на инвестиции на територията на Република България, дейността на държавните органи в областта на насърчаване на инвестициите, както и тяхната закрила. Основните цели на закона са:

- повишаване конкурентоспособността на българската икономика чрез нарастване на инвестициите за научни изследвания, иновации и технологично развитие в производства и услуги с висока добавена стойност при спазване принципите на устойчивото развитие;
- подобряване на инвестиционния климат и преодоляване на регионалните различия в социално-икономическото развитие;
- създаване на нови и високопроизводителни работни места.

С правилника се уреждат условията и редът за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите (ЗНИ) относно насърчаването на инвестициите в дълготрайни материални и нематериални активи и разкриването на нови работни места в резултат на тези инвестиции, дейността на държавните органи в областта на насърчаване на инвестициите, както и тяхната закрила.

Насърчаването на инвестициите по ЗНИ се извършва основно чрез:

- административно обслужване в съкратени срокове и индивидуално административно обслужване;
- продажба или възмездно учредяване на ограничено вещно право върху имоти - частна държавна или частна общинска собственост, без търг или конкурс по пазарни или по-ниски цени;
- продажба или възмездно учредяване на ограничено вещно право върху терени без търг или конкурс по пазарни или по-ниски цени с изградена довеждаща техническа инфраструктура публична собственост;
- финансово подпомагане за изграждане на елементи на техническата инфраструктура;
- финансово подпомагане за обучение за придобиване на професионална квалификация;
- финансово подпомагане за частично възстановяване на направените от инвеститора за негова сметка, в качеството му на работодател, задължителни осигурителни вноски за държавното обществено осигуряване, за допълнителното задължително пенсионно осигуряване и за задължителното здравно осигуряване

за новоназначените работници и служители за осъществяването на инвестиционния проект;

- възможности за други форми за държавна помощ, институционална подкрепа или създаване на смесени дружества - за приоритетни инвестиционни проекти;
- данъчни облекчения по Закона за корпоративното подоходно облагане.

Съгласно Правилника за прилагане на Закона за насърчаване на инвестициите в чл.2, ал.5 е посочено, че не се насърчават инвестиции по чл. 13а, т. 2 и 3 ЗНИ и в секторите, посочени в чл. 1, параграф 3, букви "а" - "г" и чл. 13, букви "а" - "в" от Регламент (ЕС) № 651/2014, които са:

- сектора на рибарството и аквакултурите, уредени с Регламент (ЕС) № 1379/2013 на Европейския парламент и на Съвета от 11 декември 2013 г. относно общата организация на пазарите на продукти от риболов и аквакултури за изменение на регламенти (ЕО) № 1184/2006 и (ЕО) № 1224/2009 на Съвета и за отмяна на Регламент (ЕО) № 104/2000 на Съвета (ОВ, L 354, 28.12.2013 г., стр. 1);
- в първичното производство и търговията на селскостопански продукти.

В този смисъл **СЕКТОРИТЕ РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ, ПЪРВИЧНО ПРОИЗВОДСТВО, ПРЕРАБОТКА, РЕАЛИЗАЦИЯ И ПРЕДЛАГАНЕ НА ПАЗАРА НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРОДУКТИ НЕ ПОПАДАТ В ПРИЛОЖНОТО ПОЛЕ НА ЗНИ И ПЗНИ. БИОЛОГИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО, СВЪРЗАНО С РИБАРСТВО И АКВАКУЛТУРИ, ПЪРВИЧНО ПРОИЗВОДСТВО, ПРЕРАБОТКА, РЕАЛИЗАЦИЯ И ПРЕДЛАГАНЕ НА ПАЗАРА НА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРОДУКТИ СЪЩО НЕ ПОПАДА В ПРИЛОЖНОТО ПОЛЕ ЗНИ И ПЗНИ.**

ПОЛИТИКИ И СТРАТЕГИИ В ОБЛАСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Политическата рамка и стратегическите документи в България за планиране на конкретни мерки и дейности в областта на селското стопанство включва:

- Обща селскостопанска политика
- Стратегия за цифровизация на земеделието и селските райони на Република България до 2027 г.
- Национална стратегия за развитие на лозарството и винарството в Република България 2005 - 2025 г.
- Национална програма за предотвратяване и намаляване на загубата на храни 2021 – 2026 г.
- Обща стратегия за управление и развитие на хидромелиорациите и защита от вредното въздействие на водите
- Обща стратегия за управление и развитие на хидромелиорациите и защита от вредното въздействие на водите
- Политики по агрохранителната верига
- Обща политика в областта на рибарството
- Национална стратегия за развитие на горския сектор
- Секторни интервенции в областта на пчеларството по чл.55 от (ЕС) 2021/2015
- Програма за управление на рисковете и кризите в отрасъл "Земеделие"
- Национален план за действие за развитие на биологичното производство
- Опазване на води и въздух от замърсяване

- Лицензии за внос на земеделски продукти

ПРОГРАМИ ЗА ФИНАНСИРАНЕ В ОБЛАСТТА НА СЕЛСКОТО СТОПАНСТВО

Насърчаване на инвестициите в областта на селското стопанство, включително в биологичното производство, се осъществява чрез следните програми за финансиране:

- 1) Програма за развитие на селските райони 2014-2020 (изпълнява се до 2023 г.), включва следните мерки за биологично производство: M11 — Биологично земеделие (член 29)
- 2) Стратегически план по ОСП за периода 2023—2027 г.: Преки плащания - Код на интервенцията: I.V.1; Име на интервенцията: Еко схема за биологично земеделие (селскостопански животни); Код на интервенцията: I.V.2; Име на интервенцията: Еко схема за поддържане и подобряване на биологичното разнообразие и екологичната инфраструктура; Код на интервенцията: I.V.3; Име на интервенцията: Еко схема за запазване и възстановяване на почвения потенциал – насърчаване на зелено торене и органично наторяване; Код на интервенцията: I.V.4; Име на интервенцията: Еко схема за намаляване използването на пестициди; Код на интервенцията: I.V.5; Име на интервенцията: Еко схема за екологично поддържане на трайните насаждения; Код на интервенцията: I.V.6; Име на интервенцията: Еко схема за екстензивно поддържане на постоянно затревените площи; Код на интервенцията: I.V.7; Име на интервенцията: Еко схема за поддържане и подобряване на биоразнообразието в горски екосистеми; Код на интервенцията: I.V.8; Име на интервенцията: Еко схема за разнообразяване на отглежданите култури; Интервенции за развитие на селските райони - Код на интервенцията: II.A.1; Име на интервенцията: Биологично растениевъдство; Код на интервенцията: II.A.9; Име на интервенцията: Биологично пчеларство
- 3) Програма за морско дело и рибарство 2014-2020
- 4) Програмата за морско дело, рибарство и аквакултури 2021-2027 г.
- 5) Държавни помощи (директна субсидия) в областта на селското стопанство, горското стопанство и рибарството, одобрени от европейската комисия за приложение през периода 2023-2029 г.
 - Помощ за реализиране на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към свинете – директна субсидия до 31.12.2024 г.
 - Помощ за реализиране на доброволно поети ангажименти за хуманно отношение към птиците – директна субсидия до 31.12.2024 г.
 - Помощ за компенсиране на щетите по земеделските култури, причинени в резултат на неблагоприятни климатични събития, които могат да бъдат приравнени на природни бедствия – директна субсидия до 31.12.2027 г.
 - Помощ в подкрепа на ликвидността на земеделски стопани за преодоляване на негативното икономическо въздействие на руската агресия срещу Украйна – директна субсидия до 31.12.2023 г. до 62 000 евро (121 261 лв.) на предприятие с дейност в първичното производство на селскостопански продукти.
 - Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по Национална програма от мерки за контрол на почвени

неприятели по картофите от сем. Телени червеи (Elateridae) – директна субсидия до 31.12.2029 г.

- Помощ за сертифициране на стопанства в сектор „Плодове и зеленчуци“ по стандарта GLOBALG.A.P. – директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерки по Национална програма от мерки за контрол на Доматен миниращ молец - *Tuta absoluta* Meyrick (Lepidoptera) – директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Помощ за създаване и поддържане на родословна книга и за определяне продуктивността и генетичните качества на животните – директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Помощ за компенсиране разходите на земеделски стопани, свързани с изпълнение на мерките по Национална програма за профилактика, надзор, контрол и ликвидиране на болестите по животните, включително зоонозите в Република България – директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Помощ за компенсиране на разходите при отстраняване и унищожаване на мъртви животни – директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Помощ за участие на земеделски стопани в Схема за качество за производство на семена и посадъчен материал – директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Помощ за участие в изложения – директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Помощ в подкрепа на разходи за вода за напояване при отглеждане на земеделски култури - директна субсидия до 31.12.2023 г. до 250 000 евро (488 957,50 лв.) на предприятие с дейност в първичното производство на селскостопански продукти. За приемливи разходи се считат разходите, свързани с напояването. Помощта покрива до 80% от разходите за напояване.
- Помощ за компенсиране на материални щети по загинали селскостопански животни и унищожени пчелни кошери в резултат на природни бедствия - директна субсидия до 31.12.2029 г.
- Държавна помощ „Помощ за инвестиции в земеделски стопанства чрез преотстъпване на корпоративен данък” - помощта се предоставя под формата на данъчно облекчение за корпоративния данък за данъчните години от 2014 г. до 2022 г. включително. Данъчното облекчение за данъчна 2022 г. ще се ползва с подаване на Годишната данъчна декларация през 2023 г. Инвестицията следва да бъде извършена в срок до края на 2023 г.

б) Директни плащания

- Схема за единно плащане на площ (СЕПП) – СЕПП е основната схема за подпомагане с директни плащания. Подпомагането се базира на хектар допустима земеделска площ, върху която земеделският стопанин извършва земеделска дейност и която ползва на правно основание. Размерът на плащането за един отговарящ на условията за подпомагане хектар по Схемата за единно плащане на площ за Кампания 2022 г. е 195,95 лв. на хектар и се определя със заповед на МЗ, която се публикува официално.
- Преразпределително плащане - По-справедливо насочване на плащанията се цели да бъде постигнато чрез използване на Схемата за преразпределително

плащане. Бюджетът по схемата е в рамките на приблизително 7% от националния таван за директни плащания, като завишено подпомагане се предвижда за първите 30 ха на всички стопанства. Ставката по Схемата за преразпределителното плащане за Кампания 2022 г. е в размер на 140,81 лв. на хектар и се определя със заповед на МЗ, която се публикува официално.

- Схема за дребни земеделски стопани - С цел повишаване на конкурентоспособността на малките земеделски стопанства и осигуряване на допълняемост на доходите се прилага отделна схема, насочена към най-малките стопанства. Размерът на годишното плащане по схемата за всеки земеделски стопанин се определя от размера на подпомагането, което кандидатът би получил по схемите за директна подкрепа, за които е допустим, но не по-малко от 500 евро. Подпомагането по схемата за дребни земеделски стопани замества подпомагането по всички други схеми за директна подкрепа, но не замества плащанията по схемите за Преходна национална помощ.
- Схема за млади земеделски стопани - Стимулиране навлизането на млади земеделски стопани в селскостопанския сектор е предвидено да се осъществява чрез отделна схема. Допустими за подпомагане ще бъдат фермери, които са започнали земеделска дейност през последните 5 години и през първата година на кандидатстване са на не повече от 40 години. Предвижда се подпомагане за първите 30 ха от стопанството с надбавка от 25% от плащането по СЕПП. Изискване към младите земеделски стопани, кандидати по схемата, са да притежават професионални умения и познания, свързани със земеделието, които към момента на подаване на заявлението трябва да удостоверят.
- Преходна национална помощ – Концепцията за бъдещото прилагане на директните плащания предвижда страната да се възползва от възможността за предоставяне на преходна национална помощ, която е предназначена само за сектори, които през 2013 г. са били обект на национални доплащания, и при конкретните параметри на прилаганите през 2013 г. схеми. Приложимите схеми за преходна национална помощ от 2015 г. са схема за преходна национална помощ за земеделска земя на хектар; схема за преходна национална помощ за тютюн, необвързана с производството; схема за преходна национална помощ за говеда, необвързана с производството; схема за преходна национална помощ за овце-майки и кози-майки, обвързана с производството.
- От 2015 г. земеделските стопани, които отглеждат памук, могат да получат допълнителна подкрепа към основното си плащане на площ - Специално плащане за памук. Право на специално плащане за памук имат земеделските стопани, чиито памук е отгледан на територията на страната при минимална гъстота на засаждане 8000 бр./дка и принадлежи към сорт, който е вписан в Сортовата листа на Република България за съответната година или в Европейския каталог на полските култури.

Съгласно изискванията на Регламент (ЕС) 1307/2013 от 2015 г. директните плащания ще бъдат отпускани само на активни фермери. Дефиницията за активен фермер предвижда да не могат да получават директни плащания физически и юридически лица, чиито

земеделски площи са основно (над 50%) площи, естествено поддържани в състояние, подходящо за паша или обработка и върху които не се извършват минимални земеделски дейности. Изискванията за активен фермер не се прилагат за земеделски стопани, които за предходната година са получили директни плащания под 3 000 евро.

- Селскостопански практики, благоприятни за климата и околната среда (зелени директни плащания) - Земеделските стопани, които имат право да получат плащане по СЕПП, трябва да спазват в рамките на всички свои хектари, отговарящи на условията за подпомагане, селскостопански практики, благоприятни за климата и околната среда. За целите на екологизирането тези практики могат да бъдат диверсификация на културите, запазване на постоянно затревените площи и поддържане на екологично насочените площи.
- 7) Кръстосано съответствие: представлява набор от правила към земеделските стопани, които е необходимо да бъдат спазвани, за да се получава пълния размер на субсидията. Кръстосаното съответствие се състои от: законоустановени изисквания за управление (ЗИУ) съгласно правото на ЕС и стандарти за добро земеделско и екологично състояние (ДЗЕС). Стандартите и изискванията са групирани в 3 области: околна среда, изменение на климата, добро земеделско състояние на земята; обществено здраве, здраве на животните и здраве на растенията; хуманно отношение към животните.

2. ПРЕПОРЪКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БИО СЕКТОРА В ОБЛАСТ ХАСКОВО

Основната цел на биологичното производство е да развива селскостопански дейности, които са устойчиви и хармонични с околната среда. Дефинирано от националните и европейските стандарти, биологичното земеделие съчетава традиции, иновации и наука в полза на околната среда и развитието на икономиката. Биологичното земеделие само по себе си е инструмент за управление на бизнес риска, който може да помогне на всички стопани, тъй като биологичните селскостопански практики смекчават изменението на климата, намаляват потреблението на енергия и изграждат обществено доверие, като същевременно предоставят на земеделските стопани икономическата възможност да изискват по-висока стойност за своите стоки.

Как да насърчаваме инвестициите в био сектора в Област Хасково е комплексен въпрос, който зависи не само от инвестиционната политическата рамка в селското стопанство, но и от даденостите на региона, идентифицираните проблеми и перспективи за развитието на сектора в областта и неговото текущо състояние. Освен това насърчаването на инвестициите в биологичното производство в Хасково следва да е насочено към идентифициране и въвеждане на конкретни мерки и стимули, насочени към регистриране на повече оператори на биологично производство, привличане на капитали под различна форма и привличане на опит и практики с цел увеличаване на площите за биологично производство и увеличаване на продуктивността.

На територията на Област Хасково, освен добри възможности за развитие на биологично земеделие, е налице нарастващо и до голяма степен неизползвано търсене на биологични продукти от потребителите. Това се потвърждава от резултатите в „Проучване на перспективите и проблемите за развитието на биопродукти в Област Хасково“, изготвено от Сдружение „Бизнес

Център Марица“ през 2022г.¹ Проучването включва две количествени изследвания (едно сред потребители и едно сред земеделски производители), в резултат на които са изведени перспективите и проблемите за развитието на биологични продукти в Област Хасково.

ПЕРСПЕКТИВИ ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ В ОБЛАСТ ХАСКОВО

- Налице са добри възможности за развитие на биологични продукти на територията на Област Хасково, които включват благоприятни почвено-климатични условия, натрупан опит и добри практики от страна на сертифицираните биологични оператори на територията на областта (273 биологични оператори към 2022 г. с общо 457 сертифицирани поддейности, 4 295,36 ха сертифицирана площ като биологична и в преход, произведен 4 436,58 тона биологичен продукт). Възможностите в това отношение обаче тепърва предстоят, тъй като върху по-голямата част от земеделските площи в региона все още не се практикува биологично земеделие или животновъдство.
- Профил на земеделския производител на територията на Област Хасково: във възрастовата група 45 - 54 години; образован и с опит; разполагащ с разнообразни клиенти, сред които обаче липсват износителите; с разнообразна продукция, сред която плодове (череша, сливи, ябълки, праскови, дини, пъпеши, ягоди, орехи, бадеми), зеленчуци (домати, краставици, чушки, лук, чесън, моркови, зеле, картофи), зърнени и технически култури (пшеница, ечемик, слънчоглед, ръж, царевица, бобови, рапица, памук), лозя, лавандула, мед и пчелни продукти, мляко.
- Профил на потребителя на биологични продукти на територията на Област Хасково: във възрастовата група 25 - 54 години, зает предимно в частния сектор, с доход предимно до 3600 лв. на месец.
- Сравнително доброто разбиране за биологичните продукти сред потребителите, регистрираното средно ниво на потребление на биологични продукти сред анкетираните (повечето потребители консумират такива продукти, но по-рядко или случайно) и сравнително устойчив потребителски интерес към биологичните продукти означава, че е налице изградено доверие към този вид специфични продукти, което е предпоставка за бъдещо потребителско търсене, особено във времето когато здравословният начин на живот добива все по-голяма популярност. За да се насърчи бъдещото потребителско търсене е необходимо да се провежда отворена политика от страна на компетентните институции към гражданите по отношение развитието на биологичните продукти с цел осигуряване на навременна и достоверна информация, която има отношение към формирането на потребителските нагласи. Важно е също така биологичните оператори да спазват добрите практики на биологичното производство и да осигуряват необходимите инструменти, посредством които всеки потребител да се информира безпрепятствено за конкретния биологичен продукт.
- Добрата ориентация на потребителите за различаване на сертифицираните биологични продукти от евентуални имитации посредством отличителните знаци на опаковките означава, че потребителите имат изградени навици как да се информират дали даден продукт е биологичен. В тази връзка от изключителна важност е да се насърчава активната позиция на гражданите в случаите, когато попаднат на имитиращи продукти, предлагани като биологични. Необходимо е да се промотира сред населението как и къде биха могли да подадат сигнал за подобен вид измами.

¹ <https://bcentermaritza.info/wp-content/uploads/2023/02/3.1.2-Research-perspectives-and-problems-bio-products-Haskovo-BG.pdf>

- Проучването показва, че хранителните биологични продукти имат изключителен превес на потребление спрямо козметичните и други био продукти. Тук е необходимо да се проведе по-задълбочено проучване дали липсва предлагане на такъв вид биологични продукти на пазара в региона и каква е нагласата към тях.
- Проучването показва устойчиви нагласи на потребителите към биологичните продукти като здравословни, качествени, с добри вкусови качества и с бъдещо потребителско търсене, но на висока цена и с недостатъчно предлагане. Тази устойчива тенденция показва наличието на пазар на тези продукти, който не е задоволен и тепърва ще се развива.
- За запазване на плодородието на почвата от страна на земеделските производители проучването регистрира малък дял на използване на популярни агротехнически мерки като обработка на почвата, сеитбообръщение и др., използване на животински тор, зелена тор и компост, както и тенденция към комбиниране на различни методи за контрол на вредителите от типа „интегрирано управление на вредителите“. Необходимо е обаче тези практики да бъдат насърчавани сред земеделските производители като екологосъобразни с цел запазване на добрите почвени характеристики и подобряване на възможностите за развитие на биологично земеделие в перспектива.
- Проучването регистрира положителна нагласа на земеделските производители да работят съвместно със свои колеги за решаването на проблеми свързани с производството и маркетинга, което те осъществяват и към момента. Това означава, че има изградени, макар и неформални, мрежи на сътрудничество. Тези мрежи са добра основа за коопериране в сектора и биха били много полезни за разработването на общи проекти за привличане на допълнителни ресурси, за разработването на становища по общи проблеми и представянето им пред компетентните институции. Добър би бил подхода към институционализиране на такъв тип мрежа в регион Хасково, която може да подпомогне фермерите в различни посоки: повишаване на капацитета за развитие на биологични продукти, предоставяне на информация и консултации за развитието на биологични продукти и достъп до експортни пазари, съдействие при привличане на допълнителни ресурси, подпомагане на активна маркетингова и промоционална дейност и пр.
- Бъдещата перспектива на работа на земеделските производители, която е регистрирана в проучването, показва че през следващите 10 години фермерите планират да продължат да се занимават със земеделска дейност и планират да разширят бизнеса.

ПРОБЛЕМИ ЗА РАЗВИТИЕ НА БИОЛОГИЧНИ ПРОДУКТИ В ОБЛАСТ ХАСКОВО

- Налице е слаба разпознаваемост на биологичните продукти от страна на потребителите, включително такива на конкретни местни производители, което означава, че се прилага слаба маркетингова стратегия при налагането на тези продукти на пазара и потребителите не са достатъчно добре информирани за тях. Липсата на разпознаваеми местни марки на биологични продукти също така означава, че пазарът на биологични продукти на територията на областта е зараждащ се. Наличието на утвърдени марки създава доверие към пазара и е предпоставка за привличане на повече потребители, а недостъпната разпознаваемост и информираност за биологичните продукти е един от основните фактори за свитото им потребление. Тук могат да се прилагат различни подходи, като например: подобряване на информационната политика от страна на компетентните органи по отношение на разпознаваемостта на биологичните продукти; подобряване на маркетинга на тези продукти от самите производители, като тук могат да се търсят и възможности за сдружаване от общ интерес, привличане на допълнителни

финансови ресурси на проектен принцип, особено когато говорим за малки био производители, които не разполагат с достатъчно възможности за утвърждаване на марката си.

- Проучването регистрира голяма група потребители, които разчитат на заблуждаващи и недостоверни източници за потвърждение на това дали даден продукт е биологичен (напр. места за продажба, препоръки), което се явява проблем пред развитието на биологичните продукти с оглед на това, че в даден момент потребителят не знае какъв продукт избира и може да бъде подведен, което пък създава нагласа за отръпване от този пазар. В тази връзка актуална и навременна мярка е провеждането на информационна кампания по въпросите на биологичните продукти, насочена към населението.
- Проучването регистрира малък дял на тези, които отказват да потребяват биологични продукти или това са потребителите „извън пазара“. Тези потребители изобщо не са запознати с концепцията „биологичен продукт“, следователно на този етап те не могат да бъдат причислени дори към групата на потенциалните потребители на пазара на биологични продукти. Тук интересно е да се разгледа причината, поради която тези потребители остават „извън пазара“, а именно: липсата на доверие, че тези продукти са био. Макар и делът на тези потребители да е по-малък, необходимо е да се работи за положителния имидж на биологичните продукти сред населението.
- Слабата информираност на потребителите за биологичните продукти е предпоставка за формирането и предаването на невярна информация, особено и поради факта, че информация за този вид продукти се търси предимно в Интернет и от кръга на приятели, роднини и познати, за сметка на официални публични източници, като например институции и специализирани здравни източници. Недостатъчната информираност на потенциалните и настоящите потребители по темата за биологичните продукти и техните характеристики, освен че създава опасност за не разпознаването им от имитации и фалшификати, може да създаде неоправдани нагласи и очаквания към биопродуктите, които от своя страна могат да доведат до разочаровани и отдръпване. Необходимо е да се провежда адекватна политика по информиране на населението относно този вид продукти и налагане сред населението както на техния добър имидж, така и на добрия имидж на компетентните институции, имащи отношение към биологичните продукти, като се има предвид, че Интернет е основното място за информация, за сметка на телевизията, официалните източници не се разпознават като надеждни източници на информация.
- Проучването регистрира, че земеделските производители предпочитат да използват химически пред органични торове, както и химически пестициди пред биологични и органични методи за контрол. Те определят органичните торове и органичните методи за контрол като скъпоструващ разход, а в същото време тези торове и методи са определящи за биологичния начин на култивация. В допълнение използването на органични торове и органични методи води до оскъпяване на производството и намаляване на конкурентоспособността на произведените продукти. В тази връзка от изключителна важност за биологичното производство е неговото субсидиране и от изключителна важност е ролята на държавата за подаване на прозрачна и навременна информацията във връзка с възможностите за финансиране на биологично производство към потенциалните бенефициенти. Ролята на държавата за развитието на биологичното производство се оценява като изключително важна от земеделските производители, което означава още, че този сектор е силно зависим от държавната подкрепа. Тук е важно да се отбележи, че във формирането на държавната политика за развитието на биологичното производство активни участници трябва да бъдат самите земеделски

стопани, които могат да адекватно да представят и обобщят регистрираните от проблеми на терен.

- Проучването регистрира, че земеделските производители са на мнение, че употребата на химически препарати не се отразява неблагоприятно върху здравето на хората и животните и че без употребата на химически пестициди ще се стигне до силно заразяване с вредители, въпреки че са запознати с предлагането на органични торове и пестициди. Тази нагласа не благоприятства в положителна посока развитието на биологичните продукти, дори напротив, затруднява преминаването към биологично производство в бъдеща перспектива.
- Според земеделските производители стопанствата с биологично производство се радват на добър имидж, но местното потребление на биологични продукти е недостатъчно, поради високата цена на продуктите. Биологичното земеделие е трудоемко и същевременно с ниски добиви, според мнението на фермерите. Тук отново се откроява водещата роля на държавата по отношение на провежданата политика за субсидиране на сектора.
- Проблем за развитието на биологични продукти е непознаването и недоверието на земеделските производители към органите за контрол и сертификация на биологичните продукти, както и определянето на процеса по сертификация и инспекция, като изискващ високи разходи, което се регистрира в проучването.
- Проблем за развитието на биологични продукти представлява достъпа до информация и консултации в тази сфера и проучването регистрира, че повечето земеделски производители се затрудняват да намерят информация и съвети за биологичното производство и за достъп до експортни пазари на тези продукти. Тук следва да се отбележи, че на регионално ниво липсва официална обобщена статистика за биологичното производство, както и липсват стратегически и планови документи за биологично производство. Оскъдни са и тези документи на национално ниво. Всичко това освен че затруднява фермерите, които биха желали да се занимават с биологично производство, затруднява и процеса на формулиране на ясни, навременни и адекватни политики в тази посока.
- В резултат на проучването е налице следната тенденция: по-голямата част от земеделските производители на територията на Област Хасково определят стопанствата си като неподходящи за биологично земеделие, нямат възможност да използват органични торове, не могат да си позволят разходите за сертифициране и инспекция, не биха произвеждали биологични плодове и зеленчуци през следващите пет години.

Важно за дефинирането на конкретни препоръки за развитието на биологичното производство в Област Хасково е да се определи какво е **ТЕКУЩОТО СЪСТОЯНИЕ НА БИОЛОГИЧНИЯ СЕКТОР В ОБЛАСТ ХАСКОВО**. В тази връзка по-долу са представени актуални данни, взети от „Проучване на биологичното производство в област Хасково“, изготвено от Сдружение „Бизнес Център Марица“ към януари 2023г.²

ТЕКУЩО СЪСТОЯНИЕ НА БИОЛОГИЧНИЯ СЕКТОР В ОБЛАСТ ХАСКОВО

- Според базата данни на производителите, преработвателите и търговците на земеделски продукти и храни, произведени по биологичен начин към януари 2023 г. в област Хасково има включени и регистрирани 273 оператори. На територията на областта 82,8% от регистрираните операторите са физически лица, а 17,2% (47 оператори) са юридически лица.

² https://bcentermaritza.info/wp-content/uploads/2023/02/Research_Bio-production_Haskovo_2023.pdf

- Най-големият брой регистрирани био производители, преработватели или търговци е в община Хасково – 66, а Община Свиленград заема второ място с 62 оператори. Трето място заема община Харманли (14,65%), където са регистрирани 40 от био производители, преработвателите и търговците на земеделски продукти и храни, произведени по биологичен начин.
- Най-малко био производители към януари, 2023 г. в област Хасково има в община Симеоновград – трима земеделски производители. В Столична община е регистриран 1 био производител, опериращ на територията на областта с работна площадка в с. Мезек, община Свиленград - Катаржина естейт ЕООД с основна дейност - производство на вино от грозде.
- По отношение на критерий „сертифицирани био площи“ Община Маджарово заема първо място в областта, където са сертифицирани 34,8% от био площите в област Хасково, съгл. наличните данни. Второ място заема община Свиленград с 24,7 %, следвана от община Харманли и община Хасково, съответно с 18,7% и 12,3%. В тези четири общини се намират повече от 90 % от сертифицираните като био площи в областта.
- По отношение на произведената биологична продукция в област Хасково: в община Свиленград има най-голямо количество биологична продукция в областта – 1 336,36 т. през 2022 г., следвана от община Харманли с 1 336,26 т. Заедно двете общини формират повече от 60 % от произведена биологична продукция през 2022 г. в област Хасково. Най-малко количества са регистрирани при община Симеоновград – 7,07 т.
- Наличие на 16 сертифициращи организации, които имат право да осъществяват контрол за съответствие на биологичното производство в България
- Според данните на Електронния регистър към МЗХ в област Хасково преобладаващ отрасъл на селското стопанство е биологичното растениевъдство (83.4%). С 11.6% дял в структурата на биологичното производство в област Хасково е животновъдството, което основно се свързва с пчеларството.
- 7 на брой са преработващите оператори, регистрирани в общините Маджарово, Хасково, София и Димитровград.
- С 3,5% дял е „Търговията и/или складирането на биологични продукти“
- Общо сертифицираните поддейности в областта са 457, с които са ангажирани 273 оператори (физически и юридически лица).
- По отношение на качеството на земеделските продукти и храни, произведени по биологичен начин в област Хасково анализът показва, че при 74,7% от операторите в системата за контрол на биологичното производство продуктите са сертифицирани като биологични. 25,3% в област Хасково са продуктите в преход.
- Към 2023 г. 3/4 от произведените продукти и храни и площи в системата за контрол са биологични, което демонстрира по-големия дял на производители, работещи от по-дълъг период в тази сфера.
- Най-много операторите на територията на областта отглеждат сливи, орех и бадеми, формиращи 28,2% от общо сертифицираните дейности.
- От животновъдството с преобладаващ дял (88,4%) е пчеларството и производството на пчелни продукти. То се нарежда на второ място в разпределението на сертифицираните дейности в областта.
- Според наличните данни от публикуваните сертификати на 273 биологичните производители сертифицираната площ както биологична, така и в преход възлиза на 4 295,36 ха. Това представлява приблизително 2% от обработваемата площ в областта.
- Десетте сертифицирани видове дейности с най-голяма площ в областта са както следва:

Постоянни или временни пасища за паша на животни (пасища и мери за паша): 1473,66 ха; Орех: 378,28 ха; Бял трън: 276,47 ха; Ливади за косене: 255,74 ха; Люцерна: 254,95 ха; Мека пшеница-зимна: 239,12 ха; Сливи: 163,87 ха; Бадем: 160,15 ха; Постоянно затревени площи (пасища и мери за паша): 148,24 ха; Винени лозя: 115,13 ха.

- Разпределението на сертифицираните био площи по общини е както следва: Община Маджарово: 1493,24 ха; Община Свиленград : 1059,12 ха; Община Харманли: 804,63 ха; Община Хасково: 526,86 ха; Община Ивайловград: 117,90 ха; Община Стамболово: 88,92 ха; Община Любимец: 69,98 ха; Община Димитровград: 64,68 ха; Община Тополовград: 42,41 ха; Община Минерални бани: 25,74 ха; Община Симеоновград: 2,52 ха.
- През 2022 г. в областта има произведен 4 436,58 тона биологичен продукт. 10-е сертифицирани поддейности с най-голям обем на произведено количество биологичен продукт през 2022 г. са както следва: Мека пшеница-зимна: 569,46 т.; Лук: 418,64 т.; Ливади за косене: 406,88 т.; Люцерна: 357,73 т.; Пъпеша: 283,30 т.; Винени лозя: 280,23 т. Домати: 179,05 т.; Дини: 150 т.; Постоянно затревени площи (пасища и мери за паша): 147,81 т.; Рапица-зимна: 136,39 т.; Сливи: 135,73 т.; Бял трън: 134,17 т.
- Произведената продукция от сектор „животновъдство“ възлиза на 159,16 т. биологичен продукт;
- Най-много биологични оператори в областта има в поддейност „Пчеларство и пчелни продукти“
- Най-много произведено количество биологичен продукт през 2022 г. има в поддейност „Пчеларство и пчелни продукти“ - 74,41 т.
- В поддейност „Говеда и биволи за клане“ и „отглеждане на говеда“ има произведен 71,46 т. биологичен продукт през 2022 г.
- 13,3 т. е количеството сертифицирано като био биволско мляко
- Най-много животински единици има регистрирани в поддейност „Пчеларство и пчелни продукти“: 5342 пчелни семейства
- 751 животински единици са сертифицирани в поддейност „А2000В Говеда и биволи за клане“, а в поддейност „А2000В Говеда“ – 638 бр. животински единици
- Според данните за 2021 г. в област Хасково заявителите и съответно получили средства за биологично растениевъдство и биологично животновъдство са 184 оператори.
- Най-много биологични производители, получили европейски средства има в община Свиленград – 43, следвани от Харманли и Хасково, където съответно са регистрирани 42 и 37. С най-малко регистрирани оператори, получили безвъзмездни средства е община Симеоновград, където има един биологичен производител.
- По отношение на размера на получените средства в област Хасково - 91,23 % от плащанията са за биологично растениевъдство, което се оформя като тенденция и от данните в Електронния регистър на производители, преработватели и търговци на земеделски продукти и храни, произведени по биологичен начин;
- Общата стойност на средствата, получени от био производителите в областта за 2021 г. възлиза на 2 674 469,95 лв. От тях 0,69 % (18 463,29 лв.) са получените средства за био животновъдство, а 8,08% или 216 214,25 лв. за биологично пчеларство. Т. е. средно 1 биологичен оператор през 2021 г. е получил 14 535,16 лв. за своята дейност.
- При разпределение по общини в община Харманли са получени най-много средства за биологично растениевъдство и биологично пчеларство. Земеделието в област Хасково се определя като традиционна дейност за населението.

Днес инвестициите в биологичното производство в Област Хасково са възможност за:

- производство и предлагане на чиста и здравословна храна
- път към чист и приобщаващ икономически растеж
- положително въздействие върху развитието на селските райони средство за намаляване на обезлюдяването в селата в региона.

Насърчаването на инвестициите в биологичното производство в Област Хасково е възможност за регионална специализация на региона в тази посока, за клъстериране в подкрепа на развитието на сектора, за акумулиране на опит и добавена стойност към регионалната икономика. С оглед реализиране на потенциала на Област Хасково в областта на биологичното производство, е необходимо да бъдат идентифицирани **КОНКРЕТНИ ПРЕПОРЪКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В ПОДКРЕПА НА БИОЛОГИЧНОТО ПРОИЗВОДСТВО** и възприемането на по-устойчиви земеделски практики за стимулиране на чист икономически растеж, като съществен елемент за смекчаване на изменението на климата и прилагането на стратегии за адаптиране.

ПРЕПОРЪКИ ЗА НАСЪРЧАВАНЕ НА ИНВЕСТИЦИИТЕ В БИО СЕКТИРА В ОБЛАСТ ХАСКОВО

Препоръките за насърчаване на инвестициите в подкрепа на биологичното производство в Област Хасково могат да бъдат формулирани в няколко области, като част от тях са насочени не само към региона, но и към подобряване на политическата рамка на биологичното земеделие на национално ниво с оглед постигане и прилагане на ефективни решения за сектора като цяло:

- **НОРМАТИВНА ОСИГУРЕНОСТ**
- **ПЛАНИРАНЕ И РЕГИОНАЛНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ**
- **ПРОИЗВОДСТВО И ПРЕРАБОТКА НА ПЪРВИЧНА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПРОДУКЦИЯ**
- **СТИМУЛИРАНЕ И КОМПЕНСАЦИЯ НА НАЙ-ДОБРИТЕ ЕКОЛОГИЧНИ И УСТОЙЧИВИ НА КЛИМАТА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ**
- **НАУКА, ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИНОВАЦИИ**
- **УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА**
- **ПАЗАРИ И ТЪРГОВИЯ**
- **ОБЩЕСТВЕНО ДОВЕРИЕ**

НОРМАТИВНА ОСИГУРЕНОСТ

- Въвеждане на нормативни промени в биологичния сектор с оглед изпълнение на целите заложи в Националния план за развитие на биологичното производство до 2030 г. - достигане на 10% биологични площи до 2030 г. (под 2 % – в момента), което ще повлияе развитието на биологичното производство във всички региони на страната с налична такава даденост. Тези промени следва да са обвързани с: въвеждане на специални преференции за биофермерите, като например за тези, които оглеждат животновъдни обекти разположени в териториална близост до пасища от държавния и общинските фондове да ползват безвъзмездно тези площи през първата година от влизането им системата за контрол; поддържане на балансиран и рентабилен пазар за биологичните оператори; насърчаване на съвкупното търсене на биологични продукти; увеличаване на продуктивността и рентабилността на биологичните оператори, освен мерките за субсидиране.
- Въвеждане на Европейската директива за зелени обществени поръчки, специално в областта на храненето и кетъринг услугите, за да се включват повече биопродукти в менютата на детски градини, училища, социални заведения, болници, обществени и ведомствени столове за хранене, социален патронаж и др., по аналог на зелените

обществени поръчки в европейските страни с развито биологично производство, което ще осигури тласък за развитие на местния пазар на биологични продукти.

- Подобряване изпълнението на схемите „Училищен плод“ и „Училищно мляко“, при които с приоритет са биологичните продукти, произведени в България, на второ място са биопродуктите, произведени в Общността, и на последно място са внесените от трети страни продукти, като успоредно с това цената не е определяща за доставките. Въвеждане на по-интензивен график на доставките по двете схеми по отношение увеличаването на броя на доставките и асортимента на биопродуктите през годините до 2030 г.
- Административната тежест и свръхрегулациите в сектора водят до масово отказване от биологичното производство, съответно до намаляване на биологичните площи и на биологичните оператори. Необходимо е осигуряване на баланс между гарантирането на потребителското доверие към биологичните продукти и облекчаването на административната тежест за биологичните оператори.

ПЛАНИРАНЕ И РЕГИОНАЛНА СПЕЦИАЛИЗАЦИЯ

За насърчаване на инвестициите в био производството на територията на Област Хасково е необходимо да се провеждат ефективни дейности по стратегическо планиране, насочени към регионалната специализация на Област Хасково в областта на биологичното производство с оглед на даденостите на региона, натрупаните практики и опит на производителите. В тази връзка са следните препоръки:

- Изготвяне на стратегия за насърчаване на развитието на биологичното производство в Област Хасково с включени цели, мерки и план за действие с участието на заинтересованите страни в региона съобразно Националния план за развитие на биологичното производство до 2030 г.;
- Създаване на платформа за обмен на информация и работа в мрежа на браншовите организации на производители, преработватели и търговци на биологични продукти, неправителствени и консултантски организации с практически опит в прилагане на технологии за биологично земеделие;
- Изготвяне на официални становища и препоръки за подобряване на програмното финансиране на биологичното производство.
- Разработване на регионална инвестиционна програма, която подпомага навлизането и прехода към биологично производство, предоставя услуги за разширяване и трансфер на знания и подпомага развитието на пазара и обучението на потребителите за повишаване на осведомеността за широко разпространените ползи от най-добрите екологични и устойчиви на климата практики.

ПРОИЗВОДСТВО И ПРЕРАБОТКА НА ПЪРВИЧНА СЕЛСКОСТОПАНСКА ПРОДУКЦИЯ

- Разработване и прилагане на мерки и стимули за преработвателните предприятия за биологична продукция с оглед създаване на такива оператори на територията на Област Хасково. Като цяло броят на преработвателните предприятия и в страната е малък (особено в секторите месопреработка и зърнопреработка), т.е. в България се реализира предимно биологична продукция като суровина. Това от своя страна задържа развитието на биологичното производство като икономически ефективен сектор, произвеждащ висока добавена стойност. Като регион, който реализира селскостопанска продукция, Област Хасково има традиции в хранително-вкусовата промишленост и

преработвателните предприятия. В тази връзка е необходимо да се промотира идеята за преработка на биологични продукти.

- Разработване и прилагане на мерки и стимули за производство на биологични семена и посадъчен материал, както и на биологичен фураж, съобразен с местните климатични условия с оглед създаване на качествени суровини за биологично производство.
- Изграждане на лаборатория за тестване на първична земеделска продукция и на преработена продукция.

СТИМУЛИРАНЕ И КОМПЕНСАЦИЯ НА НАЙ-ДОБРИТЕ ЕКОЛОГИЧНИ И УСТОЙЧИВИ НА КЛИМАТА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ

Често конвенционални земеделски стопани се обръщат към биологичния сектор за помощ при въвеждането на по-устойчиви практики, особено когато усещат нарастващ натиск от непредсказуеми и често екстремни климатични явления. Съществуват добри практики за управление, които са с ниска енергия, ниски емисии и носят множество ползи. Тези практики намаляват употребата на синтетични торове и пестициди и препоръчват отглеждането на повече бобови растения и трайни насаждения, дългосрочно сеитбообращение, взаимно отглеждане на култури, създаване на биоразнообразие/местообитания, ротационна паша и използване на местно адаптирани органични семена. Общността на биологичното земеделие познава тези практики, но са необходими много повече научноизследователска и развойна дейност, трансфер на знания и опит, за да се надгражда съществуващата база от знания, да се въведат и/или продължат иновациите в устойчивото земеделие и да се направят тези знания достъпни за цялата селскостопанска общност в регион Хасково.

В тази връзка се извеждат следните препоръки в област „СТИМУЛИРАНЕ И КОМПЕНСАЦИЯ НА НАЙ-ДОБРИТЕ ЕКОЛОГИЧНИ И УСТОЙЧИВИ НА КЛИМАТА СЕЛСКОСТОПАНСКИ ПРАКТИКИ“

- Извършване на оценка на жизнения цикъл и енергиен одит на селското стопанство и хранително-вкусовата индустрия в Област Хасково с акцент върху използването на енергия в стопанствата, в транспорта на продуктите, обработката, търговията на дребно в областта. Разработване на конкретни стимули и компенсации за преминаване към екологични и устойчиви на климата селскостопански практики.
- Създаване на програми за компенсации и стимулиране въвеждането на най-добри екологични и устойчиви на климата практики в стопанствата чрез различни средства: данъчни кредити, отстъпки за селскостопански услуги, и т.н. Конкретни най-добри екологични и устойчиви на климата практики, които трябва да бъдат подкрепени, са тези, които намаляват употребата на синтетични торове и пестициди, както и практики като: отглеждане на повече бобови растения и трайни насаждения, дългосрочно сеитбообращение, взаимно отглеждане на култури, създаване на биоразнообразие/местообитания, ротационна паша и използване на местно адаптирани биологични семена и др.
- Разработване и прилагане на неутрална по приходите система за ценообразуване на въглеродните емисии, която реинвестира приходите обратно в селското стопанство. Тези приходи могат да бъдат използвани за създаване на фонд за стимулиране на приемането на най-добрите управленски практики, изброени по-горе.

НАУКА, ИЗСЛЕДВАНИЯ И ИНОВАЦИИ

ФИНАНСИРАНЕ ЗА НАУКА И ТРАНСФЕР НА ЗНАНИЯ

Селското стопанство е един от водещите отрасли за област Хасково и създава заетост на голяма част от населението. В района съществуват изключително благоприятни почвено-климатични условия за развитието на растениевъдството. Отглеждат се най-разнообразни селскостопански култури сред които: пшеница, ечемик, царевица. От техническите култури най-широко отглеждани са слънчогледа, памука и тютюна. В Хасковска област има изключително благоприятни условия за отглеждането на масиви от трайни насаждения - ягоди, малини, вишни, череши, кайсии, праскови и други. Традиционно в областта се отглеждат лозови масиви. Подотрасъл животновъдство е развит изключително концентрирано в частния сектор. Отглеждат се предимно крави, овце, кози и свине. В последните години се наблюдава значително увеличение на стопанствата за отглеждане на патици и др.

Селското стопанство в Хасково е изправено пред нарастващи предизвикателства поради изменението на климата и нарастващата глобална конкурентоспособност, обусловена от отворените пазари и наличието на различно ниво на правителствена подкрепа. Тези предизвикателства се отнасят и за биологичното земеделие.

Изследванията в биологичното земеделие са от изключително значение, тъй като се фокусират върху хуманното отношение към животните, устойчивостта, намаляването на замърсяването и функционалността на агроecosystemите; изследователски теми, които в крайна сметка служат на общественото благосъстояние в региона.

Биологичното земеделие се стреми да оптимизира производителността и рентабилността в границите на агроecosystemата, като същевременно минимизира използването на външни вложения като торове и пестициди. Тази практика изисква задълбочени познания за това как функционират агроecosystemите и как те ще реагират на прилаганите земеделски практики. Прилагането на тези знания във връзка с модерни инструменти и технологии е впечатляваща агроecological иновация.

Тези уникални аспекти на научните изследвания в областта на биологичното земеделие и финансовите ограничения на сектора на биологичното земеделие трябва да бъдат признати, когато се идентифицират изискванията на индустрията за споделяне на разходите за биологични изследвания, иновации и проекти за трансфер на знания. Знанието, генерирано от науката за биологичното земеделие, следва да бъде ефективно разпространявано сред заинтересованите страни, които могат да го използват и е необходима подкрепа за трансфер на знания, включително достъп до електронни библиотеки и бази данни с възможност за осигуряване на превод, когато е необходимо, с оглед разпространение на резултатите от актуални изследвания и добри практики в биосектора.

Проучванията в областта на биологичното земеделие могат да допринесат за внедряването на иновации в прилаганите технологии и техники, които да доведат до по-голяма производителност, по-ефективно използване на ресурсите и подобрена устойчивост на агро-ecosystemите. Тези проучвания ще спомогнат за проектиране на селскостопанските системи, които са устойчиви на местния климат, намаляват емисиите на парникови газове, противодействат на загубата на биоразнообразие в земеделските ландшафти, минимизират замърсяването на околната среда и ефективно използват и рециклират ресурсите.

В тази връзка се извеждат следните препоръки в област „ФИНАНСИРАНЕ ЗА НАУКА И ТРАНСФЕР НА ЗНАНИЯ“

- Подкрепа за създаване на Агронаучен клъстер в сферата на биологичното производство в Област Хасково, който: да предлага актуална и навременна информация на био

производителите, свързана с последните постижения в биосектора; да разполага с програмно финансиране за трансфер на знания, опит и практики в сферата на биологичното производство и за научни изследвания; да разполага с програмно финансиране за езиков превод на ресурси, свързани с изследвания, обучения, добри практики и др.; да предлага информация за участие в актуални форуми и др.

- Създаване на Програма „Трансфер на знания за био производителите“ към Агронаучен клъстер в сферата на биологичното производство в Област Хасково. Трансферът на знания, особено на новите участници в биологичното производство, трябва да се съсредоточи върху: обучение и изследвания в стопанството, наставничество и обучение от земеделски стопани; създаване на ключови връзки между фермерите, организациите на фермерите и кооперациите на земеделските производители. Тези програми трябва да бъдат гъвкави и да включват земеделски организации и земеделски кооперации, да подпомагат прехода към биологично земеделие, да подпомагат разширяване на биологичното производство и да помагат на производителите да станат по-продуктивни; да обучават квалифицирана работна сила в сферата на биологичното производство.
- Създаване на Програма „Научни изследвания за био производство“ към Агронаучен клъстер в сферата на биологичното производство в Област Хасково. Програмата трябва да стимулира научни изследвания, свързани с устойчиво и биологично земеделие, което осигурява обществено благосъстояние чрез още по-голямо намаляване на дела разходите в индустрията, използва съвременни селскостопански практики, които са щадящи към околната среда и реализира качествена продукция.
- Създаване на Програма „Иновации“ към Агронаучен клъстер в сферата на биологичното производство в Област Хасково. Програмата трябва да стимулира разработване на проучвания за създаване, тестване и внедряване на иновации в прилаганите технологии и техники в биологичното производство, за да се насърчат иновациите в биологичните и агроекологичните методи и да се подобрят изследователските програми, които да се провеждат на регионално и местно ниво. Разработване на проучвания за създаване, тестване и внедряване на роботизирани и дигитални технологии в биологичното производство.

НИРД В СЕЛЕКЦИЯТА И РАЗВЪЖДАНЕТО НА БИОЛОГИЧНИ СЕМЕНА

Поддържането на високи нива на генетично разнообразие е ефективна стратегия за смекчаване на изменението на климата, продоволствена сигурност и социално-икономическо развитие. Например генетичното разнообразие на видове култури по сортове позволява на местните култури да се адаптират към условия като нововъзникващи болести и променяща се среда. тази политика е насочена също така към съхраняването на местните сортове.

Днес съвременните семена, от които зависи индустриалното земеделие, са високодобивни и висококачествени, но те също така са генетично уеднаквени и се отглеждат, за да се представят най-добре, когато се комбинират с химикали. Проучванията показват, че културите растат най-добре в условията на околната среда, в които са били отглеждани. С други думи, един биологично отгледан сорт ще се представи по-добре при биологично управление от своя конвенционален аналог. За съжаление повечето семена, които в момента се предлагат на пазара, не са подходящи за дейността на биологичните производители. Това ограничава възможностите на биологичните производители, което увеличава тяхната уязвимост към променящите се условия на околната среда.

Изследванията в стопанствата и ръководените от земеделските стопани съвместни изследвания за развъждане и подобряване на сортовете за биологични зърнени култури и зеленчуци са от

съществено значение за разработването на сортове, които са подходящи за биологични стопанства, както и за конвенционални производители, които се стремят да намалят зависимостта от химикали.

Биологичните производители изискват биологични семена, които често не са достъпни в сортовете, които търсят, нито в качеството или количеството, което търсят. Поради значителното съществуващо търсене, разработването на нови сортове биологично отгледани култури ще помогне на биологичния сектор да расте през следващите години.

В тази връзка се извеждат следните препоръки в област „НИРД В СЕЛЕКЦИЯТА И РАЗВЪЖДАНЕТО НА БИОЛОГИЧНИ СЕМЕНА“

- Предвиждане на мерки за финансиране за подбор на сортове и развъждане на органични, устойчиви на климата, адаптирани към местните условия семена. Тук ключова роля в изследователския процес за участие, координация и съобщаване на резултатите имат земеделските стопани, изследователите и партньорите от гражданското общество, както и включването на експертизата на Агронаучен клъстер в сферата на биологичното производство в Област Хасково.

УПРАВЛЕНИЕ НА РИСКА

УПРАВЛЕНИЕ НА БИЗНЕС РИСКА

Управлението на бизнес риска е ключов инструмент за подобряване способността на земеделските производители да управляват рисковете в стопанството, да планират адекватни мерки в извънредни ситуации, особено когато става дума за малки стопанства, които отглеждат малко на брой култури.

Препоръки в област „УПРАВЛЕНИЕ НА БИЗНЕС РИСКА“

- Подкрепа за разработване и адаптация на програми за управление на бизнес риска (ПУБР), с оглед включване на биологични производители от всякакъв мащаб, вид производство и пазарни канали. ПУБР трябва да бъдат разработени така, че да обслужват всички видове земеделие, включително стопанства с ниски вложения и диверсифицирани стопанства.
- Разработване на застрахователна програма за биологичен преход, която се основава на конвенционално ценообразуване, конвенционални премии и намалени добиви, като същевременно се измерва спрямо практиките за биологично управление.

ПОДОБРЯВАНЕ НА ДАННИТЕ ЗА БИОЛОГИЧНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА РАСТЕЖА НА СЕКТОРА И УПРАВЛЕНИЕТО НА БИЗНЕС РИСКА

Понастоящем на национално ниво се събират данни за селскостопанското производство в страната, събират се и такива за биологичното производство. Тези данни обаче не се сегментират по общини и области, част тях са налични само национално ниво и много от тях за биологичното производство, както и за отделните области и общини. От друга страна нерядко данните по един и същи показател са различни от различните източници. Липсата на надеждни данни както на национално, така и на регионално и общинско ниво, ограничава способността на производителите, асоциациите, изследователите и политиците да измерват растежа на биологичния сектор, да проследяват тенденциите и да оценяват търговските потоци. Липсва унифицираност на събираните данни от страна на отговорните институции на различните нива. Например, неадекватността и недостигът на данни за биологичния добив и ценообразуването на

биологичните стоки е пречка за разработването на инструменти и програми за управление на риска за дейностите на биологичните стопанства. Липсата на данни за биологичното производство е риск за правителството и сектора и пречи както на вземането на информирани бизнес, така и на програмни решения по отношение на регионите. Необходими са рутинни, последователни и надеждни данни за биологичното производство, за да се вземат по-добри решения, свързани с бизнеса, политиката, търговията и програмите. Тези данни следва да бъдат категоризирани в бази данни с възможности за натрупване и сравнение с оглед извеждане на статистики за напредък по различни показатели. Трябва да се подобри количеството и качеството на въпросите, свързани с биологичните продукти в следващото преброяване на селското стопанство; да се разработи национална стратегия за събиране на данни в партньорство с биологичния сектор.

В тази връзка се извеждат следните препоръки в област „ПОДОБРЯВАНЕ НА ДАННИТЕ ЗА БИОЛОГИЧНИТЕ ПРОИЗВОДСТВА ЗА ПОДПОМАГАНЕ НА РАСТЕЖА НА СЕКТОРА И УПРАВЛЕНИЕТО НА БИЗНЕС РИСКА“

- Подобряване на нивото на детайлност на въпросите за биологичните продукти в преброяването на селското стопанство и другите национални годишни земеделски проучвания.
- Подобряване на комбинираната номенклатура на ЕС за внос и износ на биологични продукти, с цел по-ясни търговски потоци в страната.
- Разработване, в партньорство с представители на сектор биологично производство, на национална стратегия за събиране на данни за биологичните продукти, която включва данни за производството, органичния добив и ценообразуването на ключови биологични стоки.
- Провеждане на регулярни допитвания до биологичния сектор за събиране на информация и данни относно нужди и проблеми, предложения и становища.
- Създаване на механизъм за събиране на данни за оборотите от продажба на биологични продукти – български и вносни, с възможност за сегментиране на данните по общини и области.
- Създаване на механизъм за събиране на данни за пазарната реализация на произведената в България биологична продукция извън страната с възможност за сегментиране на данните по общини и области.

ПАЗАРИ И ТЪРГОВИЯ

ТЪРГОВИЯ И ДОСТЪПА ДО ПАЗАРИ

Търговията с биологични продукти, независимо дали на местно, регионално, национално или международно ниво, е силно зависима от приложимите биологични стандарти на съответния пазар и от капацитета на правителството да осигурява провеждането на необходимата сертификационна и контролна политика на биологичните продукти в страната, както и да разработва и поддържа многостранни и двустранни споразумения за еквивалентност, когато се касае за пазари извън ЕС.

За да може даден внесен продукт да бъде продаван като биологичен, той трябва да отговаря на стандарти, еквивалентни на тези, които се прилагат за стоките, произведени в Европейския съюз. За да се гарантира това, всички вносители трябва да следват определени процедури, ако желаят да продават даден продукт като биологичен. Процедурите зависят от мястото на произход на стоките. Такива продукти са с произход от Аржентина, Австралия, Канада, Чили, Коста Рика,

Индия, Израел, Япония, Тунис, Република Корея, Нова Зеландия, Швейцария, Съединени американски щати. Инспекцията и сертифицирането на повечето биологични продукти се извършва от националните органи на страната на произход. Това е така, защото с тези държави има спогодби за вноса на биологични продукти, тъй като техните стандарти и мерки за контрол са оценени като еквивалентни на действащите в ЕС. Тези държави често се наричат „еквивалентни“ държави.

По отношение на вноса на биологични продукти от Обединеното кралство в Европейския съюз Комисията публикува известие за заинтересованите страни, в което се описват правното положение след края на преходния период, някои съответни разпоредби за разделяне, включени в Споразумението за оттегляне, и правилата, приложими в Северна Ирландия след края на преходния период.

Във всички останали държави за инспекциите и сертифицирането отговарят контролните или надзорните органи. Това са независими органи, назначени от Комисията, за да се гарантира, че производителите на биологични продукти в района, за който отговарят, прилагат стандарти и контролни мерки, еквивалентни на тези на ЕС. Ако желаете да внасяте продукт от една от тези държави и да го продавате като биологичен в рамките на ЕС, трябва да се свържете със съответния национален контролен орган. За еквивалентните държави: сертификатите се издават от контролните органи, определени от националните органи на съответната държава. За всички останали държави: сертификатите се издават от контролните органи, определени от ЕС.

Всички биологични продукти, внасяни в ЕС, трябва да са придружени от съответния електронен сертификат за инспекция. Тези сертификати се предоставят чрез интегрираната компютризирана ветеринарна система (TRACES).

Износът на биологични продукти от Европейския съюз за държави извън ЕС зависи от специфичните изисквания на държавата на местоназначение, подробности за които могат да бъдат получени от нейните компетентни органи.

В тази връзка се извеждат следните препоръки в област „ТЪРГОВИЯ И ДОСТЪПА ДО ПАЗАРИ“

- Разработване и внедряване на механизъм за финансиране за поддържане и прилагане на биологичните стандарти
- Разработване и разпространение на регионални информационни ресурси за разясняване на процеса по сертификация и контрол на операторите на биологични продукти и на новата система за групово сертифициране за дребните земеделски производители
- Предлагане на обучения в помощ на операторите за прилагане на стандартите за биологично производство
- Разработване на програми за развитието на пазара на биологични продукти с оглед прилагането на стандартите за биологичните продукти

ПРОГРАМИ ЗА ДОСТЪП ДО ПАЗАРИ, КОИТО ОТРАЗЯВАТ СТРАТЕГИЯТА НА СЕКТОРА

На международно ниво търсенето на биологични продукти е концентрирано на големите пазари – САЩ, ЕС, Япония. На национално ниво търсенето на такива продукти се концентрира в големите областни и градски центрове и в този смисъл е необходима гъвкава програма за развитие на пазара на биологични продукти, особено на регионално ниво, за да позволи на всеки био сектор да се насочи към конкретни пазари.

В тази връзка се извеждат следните препоръки в област „ПРОГРАМИ ЗА ДОСТЪП ДО ПАЗАРИ, КОИТО ОТРАЗЯВАТ СТРАТЕГИЯТА НА СЕКТОРА“

- Разработване на програми за агромаркетинг (поток за развитие на пазара и компонент за малки и средни предприятия), които са гъвкави и отговарят на пазарните приоритети на сектор биологично производство по региони
- Разработване на държавни политики за включване на биопродуктите като задължителна част на менюта за детски градини, училища, социални и здравни заведения.
- Провеждане на насочени към потребителите проучвания – какви продукти по-конкретно търсят
- Разработване на стратегия за промоция на биологичните продукти на вътрешния пазар
- Разработване на програми за насърчаване на преработката на биологични продукти и създаването на предприятия за преработка на биологични продукти.

РАСТЕЖ НА БИО ПАЗАРА В ОБЛАСТ ХАСКОВО

Пазарът на биологични продукти се развива динамично, особено в резултат на пандемията от COVID-19. За да се оцени посоката на развитие на търсенето и предлагането на биологични продукти на вътрешния пазар, доколко тези нови пазарни възможности стимулират растежа на заетостта в селското стопанство, увеличават предприемачеството в селските общности и разширяват достъпа и избора на храна, както и за да се идентифицират адекватни мерки за подкрепа и възможности за инвестиции е необходимо:

- Да се оцени капацитета на биологичните стопанствата на територията на Област Хасково и необходимостта им от разширяване, както и да се оценят възможностите на предприятията, които да обслужват този разрастващ се пазар с оглед съживяване на регионалната икономика и подкрепа за осигуряване на свежа и здравословна храна в региона;
- Осигуряване на подкрепа за създаването на регионален логистичен център за приемане, окачествяване, пакетиране на биологична продукция с оглед предоставяне на възможност на малките био производители да извършват тези дейности съгласно приетите стандарти на приемлива цена
- Да се оценят бариерите и рисковете, пред които са изправени биологичните производители на територията на Област Хасково, като например: идентифициране и оценка на програми за трансфер на знания в сферата на биологичното производство; идентифициране и оценка на данни за вземане на информирани решения от производителите; идентифициране и оценка на ефективни инструменти за управление на бизнес риска като застраховка за биологично производство; идентифициране и оценка на държавните инвестиции в устойчиво селско стопанство; идентифициране и оценка на ресурсните асоциации за биологично производство; идентифициране и оценка на разходите за органично сертифициране; идентифициране и оценка на риска от провал на прехода; идентифициране и оценка на достъпа до органични регионално адаптирани семена; идентифициране и оценка на достъпа до съоръжения, оборудвани за съхранение и обработка на биологични продукти; идентифициране и оценка на конкуренцията с биологичния внос, който има ниска себестойност на производство.
- Разработване на национална програма за споделяне на разходите за сертифициране на биологични продукти, която подпомага производителите с разходите за сертифициране
- Събиране и разпространение на данни за биологични стоки, които да се използват от производителите при подготовката на техния бизнес модел за биологично производство.
- Въвеждане на програми за популяризиране на биологични продукти, произведени в Област Хасково

- Инвестиране в инфраструктура като кланици, заводи за почистване на семена, мелници, елеватори за зърно и предприятия за производство на храни, които са оборудвани да обработват по-малки количества биологични продукти.
- Инвестиране в подходящи за мащаба системи за осигуряване в подкрепа на регионалното развитие на храните

ОБЩЕСТВЕНО ДОВЕРИЕ

Общественото доверие в биологичните продукти е от решаващо значение за растежа на био сектора. Проучванията показват, че обикновеният потребител в област Хасково не е сигурен в качеството на биологичните продукти и същевременно е загрижен относно безопасността на храните и има големи очаквания от производителите да бъдат екологични стопани на земята и да използват най-добрите практики, които са в съответствие с принципите на устойчивото земеделие. Общественото доверие се печели чрез разработване на надеждни системи за сигурност и изграждане на по-голяма прозрачност чрез комуникация и други инструменти.

В тази връзка се извеждат следните препоръки в област „ОБЩЕСТВЕНО ДОВЕРИЕ“

- Разработване и внедряване на програми за сътрудничество между правителството и био сектора, които подкрепят сектора в проучването и разбирането на неговите специфични и уникални проблеми с общественото доверие, тъй като те варират в различните под-сектори, типове производство и по региони
- Програмите за насърчаване на общественото доверие трябва да се съсредоточат върху подкрепата на сектора при възприемането на нови производствени методи, за да отговори по-добре на нуждите и очакванията на потребителите, които отдават голямо значение на здравето, екологичната устойчивост, безопасността, справедливия труд и хуманното отношение към животните
- Сътрудничество между правителството и био сектора за разработване на инструменти за прозрачност, които могат да бъдат използвани от обществеността за проверка на твърдения, направени от био сектора. В случай на биологични продукти, това може да включва разработване на регионален биологичен указател (като част от национален такъв), чрез който обществеността може да провери дали даден биологичен продукт е такъв.
- Осигуряване на финансиране на комуникационни инициативи, които изясняват биологичните стандарти, процедурите по сертификация, механизмите за проверка и контрол, насочени към потребителите.
- Популяризиране на биологичните продукти в обществените столове и зелени обществени поръчки.
- Изработване на стратегия за промоция на биологичните продукти на местния пазар и защита на термина „био“.